

Пуковник **ЈОВАН ТЕОДОРОВИЋ**

О МЕТОДИ ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТЕ ЗА ЧИН АКТИВНОГ ПУКОВНИКА

Уколико се више приближава рок за полагање испита за чин активног пуковника, утолико постаје све веће интересовање кандидата за полагање ових испита. Пошто многи другови нарочито дискутују о врсти и обиму тактичких задатака, о методу који ће се примењивати при њиховом решавању и о томе на који се начин треба припремати за ове испите, покушаћу да на основу личног искуства изнесем своје мишљење о тим питањима, са циљем да колико-толико помогнем оним друговима који немају довољно таквих искустава.

Програмом за полагање испита (прилог бр. 1 и 2 Службеног Војног листа, бр. 6/52 годину) тачно је одређен обим задатака који ће се решавати, као и начин њиховог решавања. Пошто сваки кандидат на испиту може добити да решава задатке из било које тактичке радње, природно је да претходно треба у потпуности да проучи све тактичке радње, како у погледу теориских поставки које се на њих односе, тако и у погледу практичне примене тих поставки при решавању конкретних тактичких задатака. Ово је потребно због тога: 1) што ће се комисијским прегледом решеног задатка проверавати како кандидат своја теориска знања и своја ратна и мирнодопска искуства примењује у датој ситуацији и 2) што ће се кроз саму анализу задатка проверавати и степен познавања теорије.

Метода решавања има велики значај за успешно и правилно решавање задатака, јер од те методе у првом реду зависи да ли ће кандидат наћи најкраћи, а уједно и најбољи, пут ка правилном решењу једног задатка. С друге стране, треба одмах нагласити и то да се правилна метода може применити само онда ако се располаже и довољним теориским и практичним знањем. Сем тога, питање метода не сме се посматрати као питање неког устаљеног шаблона, већ еластично, тј. као резултат индивидуалног искуства појединаца или група, стеченог на практичном раду. Због тога, и моје даље излагање о методу треба посматрати у томе светлу.

Како треба приступити решавању задатка? Иако ово питање, на први поглед, изгледа безначајно и лако, ипак је из праксе познато да је правилност решења задатка често пута зависила од тога како се приступило самом решавању. Нису ретки случајеви да су реша-

ваоци, често из нестрпљивости, знатижеље, а понекад и нервозе, на брзину читали добивени задатак, настојећи да одмах пронађу и места на карти која се у задатку помињу и да одмах схвате суштину целе ситуације. То их је понекад доводило до пребрзих и површних закључака, којих се у каснијем раду нису никако могли ослободити и који су их наводили на погрешан пут.

Зато, примљени задатак треба прво у целини пажљиво прочитати, али без употребе карте. То прво читање треба вршити са циљем да се кандидат приближно оријентише, тј. да се грубо упозна са оним што пише у задатку, каквих података има и где се они налазе у задатку. Затим, задатак треба поново читати са циљем да се уђе у ситуацију да би се на тај начин уочило шта из дате ситуације треба учртати на карту. Чим се ово уочи, треба мирно почети са учртавањем на карту оне ситуације која претставља основу за даљи рад. Ту није потребна нека журба, јер то изазива нервозу и губитак времена. Учртавање се мора обавезно вршити прописаним знацима, које треба добро познавати. Тек пошто се ситуација учрта, задатак треба поново прочитати један до два пута, и то врло пажљиво, са циљем да се схвати право значење сваке реченице и, такорећи, сваке речи у њему, да би се на тај начин у потпуности овладао свим подацима које задатак даје.

Пре но што се приступи процени ситуације, пожељно је да се добро проучи формација јединице са којом се задатак решава, јер се решавацац неће моћи довољно унети у ситуацију ако претходно не зна са каквим снагама и средствима располаже у конкретној ситуацији. Ако уз задатак није дата формација дотичне јединице, онда то значи да сам кандидат има да одреди њен формациски састав у складу са школском формацијом која се најчешће примењује при решавању задатака. Пошто се формација непријатељских јединица вероватно неће давати уз задатак, потребно је да сваки кандидат добро познаје формацију непријатеља.

А како треба ценити ситуацију?

Према досадашњој пракси процена ситуације почињала је **схватањем задатка**. Има мишљења да схватање задатка не спада у процену ситуације, већ у претходну радњу која се врши напореда са проучавањем задатка. Међутим, овде је најбитније то да се кандидат пре процене ситуације мора потпуно уживети у ситуацију која је дата задатком, а то ће моћи само онда ако разјасни следећа питања:

— чиме се карактерише општа ситуација, а пре свега ситуација оне јединице у чијем се саставу налази јединица са којом се решава задатак или оне јединице за чији рачун она треба да ради;

— какву улогу има јединица са којом се решава задатак (или какву улогу може да има) у оквиру задатка јединице у чијем је саставу — односно за чији рачун ради;

— какав може да буде утицај суседа (понекад и предњих делова) на извршење задатка јединице са којом се решава задатак и, обрнуто, како ће утицати њен рад на дејства суседа.

На основу горњих размишљања треба извести кратак закључак о томе шта јединица треба да ради с обзиром на дату ситуацију и добивени задатак.

У пракси се врло често дешава да се схватање задатка своди само на понављање задатка више јединице и задатка који је дат дотичној јединици, што ниуком случају не може довести до потпуног и правилног закључка. Напротив, дати подаци служе само као основа за размишљање о улози дотичне јединице.

Ако се задатак решава на земљишту, онда одмах после схватања задатка по карти треба приступити оријентацији на земљишту, с тим да се све даље радње и елементи из процене ситуације врше упоредном проценом по карти и по земљишту, у границама видљивости и могућности изласка на више тачака. При извиђању земљишта, још од самог почетка, треба посвећивати нарочиту пажњу оним правцима — отсецима који по својим карактеристикама у датој ситуацији могу бити од утицаја.

Процену непријатеља треба вршити што потпуније, али се при томе мора избегавати свако непотребно понављање података датих задатком и круто придржавање неких шаблона који би кандидата могли одвести из оквира конкретне ситуације. Битно је да се путем ове процене дође до закључака о следећим питањима:

а) које су то непријатељске снаге које у датој ситуацији могу да испоље свој утицај (непосредно или посредно) на нашу јединицу у току извршења задатка;

б) где се моментано налазе те непријатељске снаге, у каквом распореду, какав је њихов састав и наоружање и у каквом су стању;

в) у којој мери земљиште и његово евентуално фортификациско уређење може да утиче на рад непријатеља и које мере непријатељ може да предузме за отклањање негативних или бољег искоришћавања позитивних особина дотичног земљишта; и

г) шта се, с обзиром на изнете околности, може очекивати да ће непријатељ највероватније предузети и какве су његове могућности.

При овоме је важно напоменути да процена команданта јединице мора у целини обухватити процену свих елемената који су од утицаја на рад и јединице као целине, и сваког рода понаособ.

При процени непријатеља најчешће се греша у томе што се често настоји да се ова процена прилагоди једној унапред донетој одлуци, која се код решаваоца често створи од самог почетка, а која се не може да ослободи у току целе процене. У таквом случају, кандидат може бити склон да придаје већи значај неким неважним или мање важним чињеницама, само ако оне иду у прилог његове унапред створене одлуке. Стога је корисно да се кандидат — у циљу што веће објективности при процени непријатеља — привремено стави у улогу непријатељског команданта и да кроз ту улогу врши процену стања и могућности непријатеља. Искуство је показало да су сви они решаваоци који су били пристрасни при процени непри-

јатеља често одустајали од својих необјективних закључака чим су били стављени у улогу противничког команданта.

Поред тога, на правилну процену непријатељских снага има видног утицаја добро познавање формације непријатеља и његове тактике. У противном, решаваоци најчешће изједначавају формацију и тактику непријатеља са нашом формацијом и нашом тактиком, а понекад иду још и даље, приписујући непријатељу такву формацију и тактику које највише конвенирају раду њихове јединице.

И код процене непријатеља врло често се најпре понављају они подаци који су дати задатком, па се тек после тога приступа анализи самих података и стварању закључака. Поред тога што је ово непотребно, овим се губи и много драгоценог времена на писању. Тако, например, процена се често почиње овако: „Авио-извиђањем у часова откривено је прикупљање непријатељске пешадије и тенкова у рејону , агентурном службом добивени су подаци о покрету непријатељских колона из итд.“. Међутим, било би сасвим довољно ако би се на основу ових података, који су добијени у задатку, у процени изнело само следеће: „Непријатељске снаге у рејону вероватно су свеже и намењене за , или непријатељске колоне у покрету из имају вероватно задатак да “. Исти је случај и са осталим подацима о непријатељу.

При процени непријатеља често се греши и у томе што се непријатељске снаге цене изоловано, тј. не води се довољно рачуна о условима земљишта и времена, или се ови потпуно занемарују, тако да се непријатељске снаге цене само с обзиром на њихову јачину, састав и борбену способност, а утицај земљишта и времена цени се посебно. Јасно је да оваква процена не може ничему да служи све док се не повеже са земљиштем на коме ће непријатељ да дејствује и временом у коме ће да дејствује.

Процена наших снага већином се врши доста опширно. Ту се најпре износе подаци о попуњености јединице, о њеном садашњем распореду и моралном стању, а потом се врши прорачун односа снага и доносе закључци. Међутим, и овде, као и код процене непријатеља, битно је да се не понављају оне ствари које су команданту дотичне јединице познате у свако доба (а у конкретной ситуацији кандидат их је упознао при проучавању задатка), већ сви ови подаци треба да служе само као основа за стварање закључака о могућностима дејства јединице у датој ситуацији. Тако, например, при процени наших снага најчешће ће бити довољно да се створе следећи закључци:

— како претходна дејства и садашње стање јединице утичу на њену способност за извршење претстојећег задатка;

— да ли је јединица просторно удаљена од места извршења задатка, и да ли ће то утицати на њену готовост;

— како ће карактеристике земљишта, с обзиром на формацијски састав јединице, утицати на њена дејства;

— може ли и у којој мери непријатељ да осујети дејства наше јединице и шта је потребно предузети да се ово отклони;

— у којој мери задаци више јединице, суседа или предњих делова могу да утичу на извршење задатка (имати у виду и евентуални утицај дејства партизанских јединица).

Најзад, на основу изведених закључака по појединим питањима, треба доћи до општег закључка о томе на који ће начин јединица најбоље извршити добијени задатак.

У случају када задатком није одређена радња коју јединица треба да врши, већ је дата само ситуација у којој се јединица моментано налази, процену треба проширити само у томе што би се најпре разматрале све могућности за употребу јединице анализирајући резултате који се могу постићи у разним случајевима и на основу тога извести закључак шта јединица треба да ради (коју радњу). Тек после тога се врши процена осталих елемената да би се одредио начин на који треба дејствовати.

Поставља се питање: да ли је увек потребно вршити **прорачун односа снага**? Иако је пракса показала да је тај прорачун увек користан, ако се до њега може доћи, ипак је мало таквих ситуација у којима ћемо имати довољно података о непријатељу на основу којих се може доћи до реалног закључка о односу снага. То се може десити само у оним ситуацијама кад се дуже времена налазимо у додиру са непријатељем, а најчешће када нам претстоји пробој непријатељске одбране. Према томе, може се узети као нормално да прорачун односа снага треба правити онда када се располаже довољним подацима о непријатељу, тј. онда када тај прорачун може да послужи као реалан фактор у оцени наших могућности. У противном, када нема довољно података о непријатељу и када се наши закључци о његовим снагама заснивају на претпоставкама и нагађањима, такав прорачун односа снага неће много користити, већ може само бити од штете, јер ће се, ако ништа друго — изгубити у времену.

Процена земљишта се раније вршила одвојено од процене непријатеља и наших снага. При томе се често ишло толико далеко да се земљиште описивало онако како га видимо на карти или у природи (маневарско, равница, планина, пошумљено или голо, пролазно или непролазно, насељено или ненасељено, итд., итд.). Очигледно је да то описивање нема никакве сврхе, јер оно претставља само препривавање онога што свако види при првом погледу на карту или на земљиште. Међутим, овде је важно само то да се све карактеристике земљишта правилно уоче и да се у току процене стално имају у виду могућности дејства једне или друге стране.

Осим тога, искуство је показало да одвојена процена земљишта није оправдана због тога што нас особине земљишта у ма којој тактичкој ситуацији интересују само зато да бисмо дошли до правилног закључка о томе да ли ће неке од ових његових особина, и у којој мери, позитивно или негативно утицати на обострана дејства. С друге стране, једно те исто земљиште, различито испољава свој утицај, у зависности од тога да ли се ради о мањој или већој јединици, каква је формација и наоружање јединице, да ли се ради о

нападним или одбранбеним дејствима, о дејствима дању, ноћу, зими, итд., итд. Према томе, свака процена земљишта која не би била директно везана за конкретну ситуацију једне или друге стране не би ничему служила или би се свела на понављање онога што је у вези са земљиштем речено при процени могућности за рад једне или друге стране. Зато је и пракса показала да је најцелисходније ако се утицај карактеристика земљишта цени у склопу процене снага једне и друге стране. Сличан је случај и у погледу процене времена као простора и као атмосферске појаве, пошто је и његов утицај од значаја само утолико уколико се тај утицај испољава на дејства једне или друге стране.

Често се поставља питање да ли процену нападних праваца треба вршити у оквиру процене наших или непријатељских снага. Моје је мишљење да би нападне правце непријатеља требало првенствено ценити онда ако решавамо задатак у одбрани, а код процене наших снага — поједине отсеке и рејоне који затварају наведене нападне правце непријатеља. Ако решавамо задатак у нападу, онда код процене непријатеља треба ценити могућности одбране његових појединих рејона и тачака, а при процени наших снага, наше нападне правце који изводе на те рејоне, односно отсеке.

Досада се често практиковало да се после процене сваког елемента изводи **закључак**, да се после процене низа елемената из једне области ствара **општи закључак** и, најзад, на крају процене ситуације, **још један општи закључак**. На тај начин, цела процена ситуације била је проткана низом појединачних и општих закључака. Ово је понекад наводило решаваоце да се при доношењу одлуке руководе простом рачуницом, тј. да се одлучују, такорећи, према томе да ли таквој одлуци иде у прилог аритметички већи број закључака. Јасно је да овакав рад није увек давао позитивне резултате. Напротив, чести су случајеви да се нека одлука, и поред тога што већина закључака није говорила у њен прилог, у конкретној ситуацији показивала као правилна, само ако је било макар и мање елемената који су за дану ситуацију били најбитнији.

Велики број закључака у процени ситуације појављивао се и због тога што се практиковало да се процена ситуације пише исувише опширно. Међутим, опширност процене ситуације доводи до штетног расплињавања мисли решаваоца и често га удаљава од правилног решења, а с друге стране, писање овако опширне процене захтева исувише много времена које је веома драгоцено, нарочито на испитним задацима. Досада се показало као најцелисходније да се приликом решавања задатака у ограниченом времену не ставља на хартију цео мисаони процес, већ само закључци уз краће образложење. На пример, да бисмо при процени непријатељских намера дошли до потребног закључка, морамо размишљати о томе какво је стање код непријатеља, у каквом је распореду, може ли са таквим распоредом продужити дејства, ако их продужи какве резултате може очекивати, а какве ако врши претходну прегрупацију, итд. За описивање свега овога требало би прилично дуго времена. Међутим,

по моме мишљењу, довољно је ако решавалац задатка изнесе свој закључак, на пример овако: „Највероватније је да ће непријатељ продужити своја дејства у садашњем распореду због тога што његов напад још није сломљен, што не очекује јачи отпор наших снага због њихове слабе организације положаја, што има повољне полазне положаје, итд. На овај начин излагање се знатно скраћује, а притом се ипак јасно види на основу чега је решавалац дошао до оваквог закључка.

Питање правилне расподеле времена. Да би решавалац задатка могао да реши задатак у предвиђеном року, потребно је да одмах после упознавања са задатком изврши глобалан прорачун времена на поједине радње у вези са решавањем самог задатка и да се строго придржава утврђене расподеле расположивог времена, јер се сваки задатак који није решен за одређено време цени као негативан. Међутим, врло је тешко дати неке одређене норме којих би се морало увек придржавати приликом расподеле расположивог времена, јер то зависи од многих чинилаца, као што су: врста и обим задатка, одређено време, лична способност и рутина решаваоца, итд. Свакако, лично искуство сваког појединца претставља најбољи критеријум и путоказ. Једино што је пракса досада потврдила, то је да за писање борбене заповести треба имати на расположењу око два часа.

Програмом за полагање испита предвиђено је 24—48 часова за решавање једног задатка. Међутим, ако се има у виду да ће се полагање вршити на земљишту и у групама, вероватно је да ће се за процену ситуације, одлуку и заповест имати на расположењу највише 10—12 часова и да ће остало време остати за обраду документације и евентуално извиђање земљишта.

На крају, сматрам да је сасвим неправилно мишљење оних другова који сматрају да се испит за чин пуковника може успешно положити без нарочитих припрема. Напротив, управо за овај испит су потребне солидне припреме у циљу потпуног и сигурног познавања теорије у целини, с једне, и стицање рутине при решавању задатака, с друге стране. За познавање теорије потребно је темељно проучавање одредаба Ратне службе, борбених правила родова војске и других уџбеника и упутстава, а сем тога и проучавање шире литературе, нарочито војних часописа, по разним питањима која су била, или су још и сада, предмет дискусије. Што се тиче стицања рутине у решавању тактичких задатака, мислим да је ово могуће постићи једино путем њиховог практичног решавања. У недостатку других могућности, ово вежбање у решавању задатака може се изводити и узajамним повезивањем двојице или више кандидата, који би задатке решавали најпре одвојено, а затим се састали да их заједнички проанализирају. Заједничким проучавањем они ће, свакако, уочити разна мишљења и разне методе у самом решавању, а то ће бити веома корисно и за узajамно допуњавање не само њихових знања, него и искустава.